

И О Д У Н А В К А.

№ 23.

У Суботу 5. Юнія

1843.

О Д З В Ъ С Р Ъ С К О Г Ъ Д У Х А.

Некъ се днжу стреле злобе,
 Србинъ Србинъ остае,
 Не бои се сужна робства,
 На оружје устае,
 Прогани тиране
 Добра свогъ душмане
 У забвения вѣчный мракъ.

Свакій човекъ есть слободанъ,
 Слобода в неба даръ,
 За слободу кровь е текла
 На Косово и Мишаръ.
 Кой насъ робству гони,
 Кой намъ яму рони,
 Самъ е жертва дѣла свогъ.

Бодро стоймо Србъ-юнаци,
 Гди е правда, ту е Богъ;
 Докъ е правде, докъ е слоге
 Не боймо се мы никогъ;
 Злобе стреле подле
 Нису ништа онде,
 Гди истине сја светъ.

* * *

ЗЕМАЛЬСКІЙ САБОРЪ У УГОРСКОЙ.

(Конацъ)

Кодъ табле Великаша (Magnates, Proceres) Предсѣдатель е Палатинъ, а у одсутствию нѣговома државный Судацъ (Iudexs Curiae Regiae), или Банъ Хрватскій. Узъ нѣга на десной страни седи Примасъ, Архиепископи и Еписко-

пи, а на левой државни Барони, и Посланикъ еданъ Кралъвине Хрватске, а после овы остали Великаши. Архиепископъ и Епископи православне источне цркве у Угорской су такође Прелати, и имаю кодъ Табле Великаша гласъ, но несесе у реду прочи Прелата. Требало бы да Архиепископъ седи међу другима Архиепископима или по веку, или по времену достоинства свога, или макаръ и после свию Архиепископа, а исто тако и Епископи. Но будући да у призрению овога досада јоште никакавъ законъ ништа неразполаже, и будући да су Архиепископа и Епископе православне после свию Прелата наместити ктели: зато они, налазећи у томе пониженъ свое, вољу седити на левой руци Палатина више Барона и прочи Великаша. — Кодъ долиъ табле предсѣдатель е управо Кралъ, но онъ никада не предсѣдава, него има такође свога наместника, тако званого Персонала (Personalis Presentiae Regiae Locumtenens). Овай е намештенъ на узвышеномъ, и одъ прочи стола преградомъ одељномъ месту, гди такође и билъжници, па кодъ два стола и присѣдници Кралъвске Табле (Barones Tabulae Regiae), Протопотаръ Банске Табле, два посланика кралъвине Хрватске и манъи Прелати седе. Ниже Предсѣдательва мѣста за преградомъ намештена су три дугачка стола тако, да за средњимъ посланици пред- и задунавскогъ окружја, за левимъ посланици пред- и затисскогъ, [а око деснога прочи посланици вармеђски, кои се нису на она два сместили, седе. На долњимъ краю среднѣгъ и левогъ стола седе посланици варошки, а на

краю деснога посланици на саборъ недошавши Великаша (absentium ablegati). И у сали Сталиша и Редова, и у оной Великаша у наоколо седе и стое пристойно одевени и владаюћи се слушатели и гледаоци.

Къ обдржанимъ Кралѣвскимъ предложенима (Propositiones) прилажу Сталиши и Редови, као за предметъ Советованя свога, и свое особите желѣ и тегобе, кое подъ именовъ „Gravamina,“ или пре или после свршены Кралѣвски предложены, на испунѣнѣ и решенѣ Краля предлагају. Советованя о свакоме предмету слѣдуюћимъ начиномъ иду. Долня Табла има право Initiativae, и зато она сваки предметъ найпре у изванреднимъ, или, као што се управо зову, у окружнимъ засѣданіяма (sessiones circulares), (* у којима два посланика, еданъ подунавскій, а другій потискій, заедно предсѣдаваю, у одну систему стави, или крозь одборе (Deputatio) ставити даде. Тако већъ преправленъ предметъ предае се Персоналу, кои га редомъ засѣданю на решенѣ предлагае. Решено преноси особито наименовано и еднимъ одъ клира говорникомъ представлено посланичество на Таблу Великаша, коя истый предметъ са своимъ или соглашаваюћимъ се, или модификуюћимъ, или сасвимъ противнымъ миѣнѣмъ, крозь истовѣтно такво посланичество Сталишима и Редовима дотле натрагъ шилѣ, докъ се обе Табле неизравнаю, и на едно решенѣ непристану. Кадъ се овако согласити небы могле: онда се Сталиши и Великаши кодъ едне Табле заедно скупѣ, и у овой смешаной сѣдници (sessio mixta) предметъ се већиномъ гласова коначно решава, Мађарски и Латински напише, прочита, Палатиномъ и Примасомъ подпише, Кралѣвскимъ печатомъ, кои увекъ Примасъ кодъ себе има, укрепи, и тако у форми понизногъ представленя (Repraesentatio), или по пошти, или по посланичеству предъ Кра-

(* Земля Угорска дели се на 4 окружја. Пре су се посланици своаго окружја поособь састали, и о предметима договарали. Оваке сѣднице њине звале су се „окружне“. Но сада обичай е тай престао, и састаю се садъ изъ свою окружја посланици заедно. Него овакомъ изванредномъ засѣданю њиновомъ име „окружно“ ометъ е остало.

ля шалѣ. Ако Краль на представленѣ то небы пристао: то онда чини свое рефлексіе, а кадъ га одобри: у своіой Латинской „резолюциѣ“ Сталишима и Редовима свою волю и саизволенѣ изяснюе. Све оваке Кралѣвске резолюциѣ праве тако зване законне членове (articuli), кои се на свршетку сабору, подъ надзырателствомъ Угорске канцеларіе, на Мађарскій езикъ преведу, и смешаной сѣдници у форми декрета справе, чрезъ Угорскогъ Канцелара и едного Референдара подпишу, у Мађарскомъ и Латинскомъ езикѣ штампи предаду, на штампане и одъ Краля собственоручно подписане по надлежатствама (jurisdictio) разашлю, гди се онда оглашаваю и тако силу закона добываю. Ни едно сабора решенѣ и представленѣ моћи закона имати неможе, ако га Краль неодобри и на њѣга непристане.

Кадъ се сви одъ Краля предложени предметѣ сврше, последній сабора рокъ Краль опредѣлява, и дошавши опетъ или лично, или пославши Комиссара, говоромъ своимъ Латинскимъ Саборъ окончава. Посланици, благодаривши му за отеческо старанѣ, у цркву, оданде опетъ у сѣдницу, гди се праштаю, на коначно кући одлазе.

Д О Д А Т К И.

1. И долня и горня Табла има у време Сабора свое билѣжнике, кои сва дѣла, свакогъ редногъ и окружногъ засѣданя билѣже и у Протоколь уведѣ. Протоколи горниѣ Табле на свршетку Сабора штампаю се, и познати су подъ именовъ: „Дѣла Сабора“ (Acta Comiciogum). Но Протоколь долниѣ Табле штампати се несме, премда и пређашниѣ Сабора, па јошъ и у садашнѣмъ о томе су Сталиши и Редови радили, да се не само и њинѣ протоколь штампа, него да се и Новине Саборне издаю, кое бы сва дѣла Сабора, у свакој сѣдници крозь брзописце (tachigraph, Schnellreiber) записивана, сваке седмице народу саобщивале тако, као у Англеской ил' у Французкой.

2. Сви посланици држе се при советованю свога упутствія (instructio), кое е њима одъ шилателя (committentes) њини предано было.

Говорнике пакъ, кои приликомъ дебатираниа о каквомъ предмету устаю, билъжи предсѣдатель и редомъ ѿ иззива. Кодъ Сабора Угорскогъ ние такова слобода говора, као што е кодъ парламента Енглезкогъ или Французкогъ, премда и ова слобода одъ давна се већ одъ Краля моли и иште. Но ништа манъ ватрениъ говорникъ у своме разпалѣню много на границе немотри, и подъ узклицанѣмъ и аплаудираниѣмъ слушателя, мысли свое слободно изражава. Кодъ долнѣ Табле владу сада држи страна либерална, имаюћи најболѣ говорнике; кодъ горнѣ више влада страна консервативна. Има пакъ и една и друга Табла свое радикалисте, Вхигисте и Торристе. Но велике политичне главе међу посланицима бадава бы си јошъ трајю.

3. Како су одъ столећа сваявна дѣла у Угорској у езику Латинскомъ се свршивала: тако и на свакомъ Сабору были су говори само Латински, изузимаюћи оне Саборе, кои су пре Фердинанда I. подъ ведрымъ небомъ држани были, и на кое свакиъ племићъ долазити е могао, имавши право говора и гласа. Но онымъ езыкомъ сигурно е свакиъ племићъ говорио, кои е знао. И будући да и онда, као и сада, највише племства было е порекла Славянскога: то заиста су се онда на саборима орили и Славянски гласови. Нема додуше ни данашнѣгъ дана закона, кон бы забранѣвао ма у коме отечественомъ езику на Сабору говорити, быо езыкъ тай Славянскій ил' Мађарскій, Влашкій ил' Немачкій. Но будући да су се између свию народа Угорски најпре Мађари къ народномъ чувству и животу пробудили, и збогъ дреманя остали народа и супремацию у животу политичномъ енергичкимъ радениѣмъ себи придобыли; зато мораю себе сада посланици сабора, были они рођени Славяни, ил' Немци, ил' Власи, вољи Мађара подвргнути, и Мађарски говорити, тако, да сада нико неговори Латински кодъ долнѣ Табле, осимъ Посланика Кралѣвине Хрватске. А стане ли ко осимъ овы Латински говорити, ѣпие на нѣга прочи тако, да у виканю и ларми заћутати мора. Кадъ бы међу оными, кои бы

Латински говорити ктели, еданъ быо, кои бы ѿ у еданъ саюзъ скопчати умео, могли бы, овако партаю едну правећи, и Латинскимъ езыкомъ продрети. Али у обште осећа се у Угорској, да е већ време, да и Угри еданпутъ, као проче у Европи државе, Латинскій езыкъ оставе, и да место нѣга живи, и то отечествени езици владаю; и зато волю Мађарскій. Но доћи ће време, кадъ ће се и Славяни сви у Угорској пробудити, у едно саюзити, и на томе радити, да съ Мађарскимъ езыкомъ и Славянско кое нарѣчје достоинство деля. Кодъ горнѣ Табле Латинскій езыкъ съ Мађарскимъ јошъ единако корача, а Палатинъ никада другчје и неговори, само Латински.

У Бретислави на Св. Константина и Елену 1843.

Ѓ. 3.

ОДЛАЗАКЪ НАПОЛЕОНА У ЕЛБУ.

(пастављено)

Свакиъ данъ се мало путовало; было е дакле већ 2 сата по подне, кадъ е Наполеонъ са својомъ пратњомъ Бреръ оставио. У вече тогъ истогъ дана стигне онъ у Неверъ, гдѣ у мезулами преко ноћъ остане. Сазове чиновнике къ себи, и каже ѿмъ се као да е онъ јошъ Князь на Французкомъ престолу; тогъ владоца онъ оставио ние. И сами посланици савезника мораше пазити на нѣгове заповѣсти; на бой спремни коняници чували су стражу предъ нѣговимъ вратима, а кадъ бы заповѣсть издао да се путуе, чекали су га посланици на краю басамака; онъ ѿ здрави рукомъ, па сви у кола поскачу, коя се одма крену.

Наполеонъ остави Неверсъ између 6 и 7 сатѿ изъ ютра, као што е јошъ у вече наредіо быо, ер е онъ заказивао часе путованя, како му се допадало. Посланици га дочекаю кодъ басамака. Кадъ се у кочию пеняо, викаху му укућани: „живіо царъ!“ што ипакъ учини се да ни примѣтио ние. Найманъ 150 особа, кое су се на улици скупиле быле, исто су узвикивале, но и на то е онъ слабо пазіо. Наполеона су 50 стрѣлаца изъ нѣгове гарде

пратили до Вилланѣва сирѣ Амбира. Кадъ бы поредъ страже каквое прошао, войници су презентирали, а тамбури ударали парадну попутницу (маршь). Ово су были последньи знаци чести, коє є разбіена велика войска одлазећемъ ћесару своєє одавала. Кадъ посланици, кои су истомъ по одлазку Наполеоновомъ извѣстія своимъ взаимнимъ предпоставлѣнїица послали были, Неверсѣ оставише, народъ ѿ є иззвиждао и нагрдіо.

Посланици савезника извѣстише се о свему, што се збыло, и свакиѣ данъ своимъ дворовима обављиваху све догађає, све примѣчаня достойне случає.

До сада є Наполеонъ свуда добро примлѣнъ бывао. И сами жители Неверса, кои су већ бѣле знаке ратногъ противлѣнїа зашеширѣ позадевали были, скинули су исте, докъ се онъ међу њима бавіо. Али већ у Мулену показао се цару неприятельскїй духъ. Изъ саобштєня, коя су посланици савезника изъ южны покраина примили были, увидише они, да є роялизамъ ћесарєвину одонудъ већ изагнао, и да є одважный духъ противъ Наполеона побућєнъ; они дакле опасность свою усугубити моралоше, да, сходно добывєнымъ заповѣстима, Наполеонъ безбѣдно до мѣста дође, гдє же у лађу сѣсти, па да на острово Елбу отидє. Задатакъ оваѣ све ѿмъ є тежїй бывао.

Наполеонъ дође у Муленъ сѣ єднимъ ешкadroномъ киразира. Близу вароши натєралоше ови коняници неке люде, кои се на коли прєма њима возише, да бѣле знаке ратногъ противлѣнїа скину. Крозъ варошь врло брзо прођу. У вече стигну у Роанну, а сутра далѣ се крену. У Тарари, гдє у Суботу 23 Апр. стїгоше и конѣ измѣнуше, Наполеонъ є сѣ више особа, коє сѣ дубокимъ почитанїємъ око њговы кола скупише се, говоріо као монархъ и сѣ владѣтельскимъ погледомъ. Онъ ѿє пытао: како трговина иде, и єли збогъ рата яко пала? Кадъ є одлазіо ѿєке особе викаху: „живіо царъ!“ Садъ га више нитко одъ войника пратіо нїє. У Салваньи, последњой мезулани прєдъ Віаномъ, задржао се вечерати. Посла-

ници мало дуже при столу заостану; Наполеонъ, по обычаю своєє, дуго се сѣ єдєнѣмъ незабавляти, прїє устане, и отидє путемъ, кои у Ліонъ води, шєтати се. Небо бѣяше чисто и пуно звѣзда; онъ сматраше войску овы небєсны тѣлєса и изгуби се у хїляду снїваня. У средъ тога опази мѣстногъ свєштєника гдє се приближава. Наполеонъ ускори своє кораке, ступи прєдъ свєштєника и запыта га: да ли є общїтина одъ рата много страдала? Свєштєникъ одговори му: „Бстѣ, господинє, мы смо много страдали!“ Наполеонъ сѣ овогъ предмета окрєне се на забаву, и показуюћи свєштєнику на небу звѣзде запыта га: „Господинє свєштєниче, некадъ самъ я све ове звѣзде знао, али самъ ѿмъ садъ имена сасвимъ заборавіо.“ Покаже на єдну, и запыта свєштєника: „Како вы зовете ову, коя овдє доле тако ясно свѣтлї?“ Простый свєштєникъ неразумѣвашє суєвѣрна снїваня, коя су Наполеона занєла бѣла, и извинявашє се, да у Астрономїи нїє вѣштѣ, на што га царѣ прїятельски поздравлї и у крчму се врати. Сви се попну садъ на кола, и путовали су цѣлу ноћ. Око 11 сатїй были су у Ліону; изъ предосторожности конѣ нїсу у вароши у мезуланє мѣняци; брзо прєђу преко моста одъ ла Гуїлотѣра на лѣву обалу Роне, па прєпрегну конѣ у предграђу овогъ имена кодъ Мадалєнє. Нѣки люди, кои Наполеона спазише, викали су: „Живіо царъ!“ Ліонскїй народъ бѣє в Наполеону сасвимъ наклонѣнъ и оданъ, єрѣ є онъ варошь ту изъ сиротинѣ, у кою є ю революцїя бацїла бѣла, подїгао, и до цвѣтаюћєгъ стана довєо.

Изъ Ліона обрштарѣ Кампбєллѣ отидє на прєдъ, да види, налази ли се коя Енглєзка вєна лађа у Марсїлю или Тулону. У првой вароши нађе лађу L'Intrepide (неустрашимый) подъ заповѣсћу капєтана Узєра, коєє онъ налоге Енглєзкогъ министра Кастєлрєага каже, на што оваѣ одма у Фрєнєсѣ одплюви.

(Далѣ сѣдѣє.)

ОБЗИРЪ НА ПРОШЛОСТЬ.

5 Юнїа 1348 Карлѣ IV. поклони Аустрїйскомъ Херцогу Рудолфу Херцєговину Аустрїю.